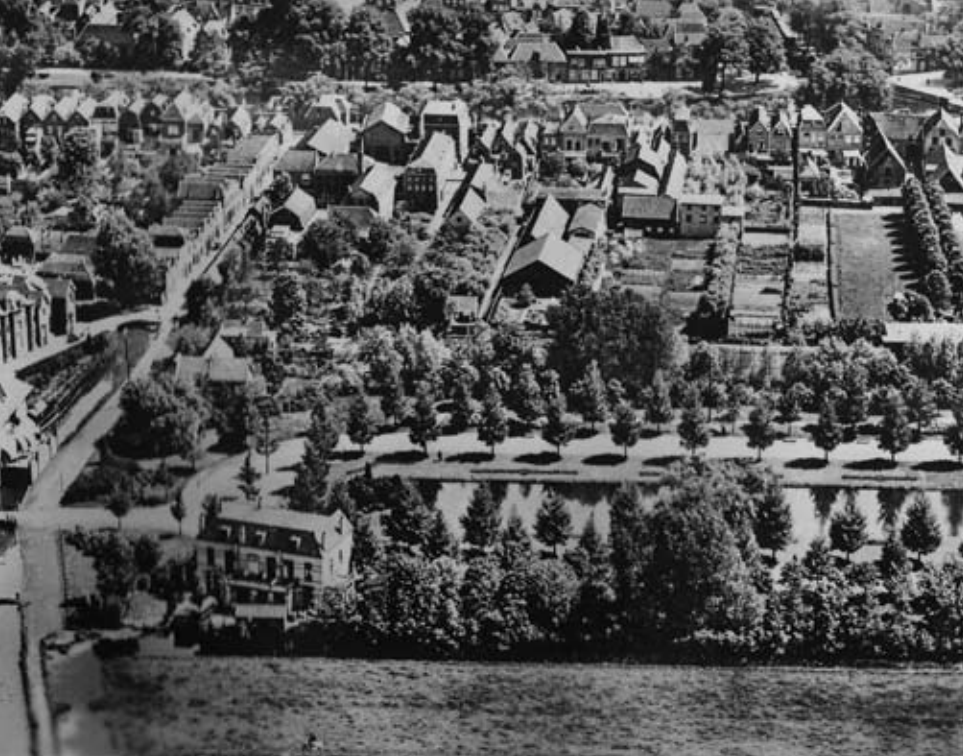

1910–2010 Een eeuw **Nieuwe Park**

1910–2010 Een eeuw **Nieuwe Park**

Buurt Nieuwe Park circa 1920

Wijk Nieuwe Park circa 1990

Voorwoord

Dit boekje is samengesteld ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de naam Nieuwe Park in 2010.

Burgemeester Albertus Adrianus van Bergen IJzendoorn liet na zijn dood in 1895 de stad Gouda een legaat na van 40.000 gulden voor de aanleg van “.... eene wandelplaats op eenigen afstand van de bebouwde kom der Gemeente, die men aan twee kanten kan bereiken, zoodat men niet langs denzelfden weg behoeft terug te keeren....”. Met dit legaat werd het Van Bergen IJzendoornpark aangelegd. Begin negentienhonderd werd het deel tussen het station en de Winterdijk gerealiseerd. Later volgde het deel gelegen tussen de Winterdijk en de Nieuwe Gouwe O.Z.

“Dit tweede deel van het park is bij Raadsbesluit van 28 oktober 1910 ‘Nieuwe Park’ genoemd...”

De wijk gelegen tussen de Spoorstraat, Nieuwe Gouwe O.Z., de spoorlijn en de Kattensingel ontleent haar naam hieraan. De wijk Nieuwe Park heeft van oudsher een belangrijke verkeers-

functie. Van transport over water en de remise voor de paardentram van toen tot een intercitystation en recreatievaart van nu. Ook het groen is doorweven met de geschiedenis van de wijk: van akkerbouw na de eerste ontginning en siertuinen langs de singel tot het monumentale stadspark en waardevolle ecologische zones in het heden. Helaas: het verkeer neemt toe en het groen neemt af. Blijft Nieuwe Park haar naam eer aan doen in de komende eeuw?

Wij nemen u in dit boekje mee langs monumentale panden, eeuwenoude wegen en verbindingen over water, oerbosjes en bomen in het park. Een wandeling langs de beschreven route duurt ongeveer een uur.

Veel leesplezier met dit boekje over onze mooie wijk!

Wijkteam Nieuwe Park

Inhoudsopgave

Voorwoord	4-5
Stationsgebied	8-9
Crabethstraat	10-11
Kattensingel	12-13
Nieuwe Gouwe O.Z.	14-15
Winterdijk	16-19
Van Bergen IJzendoornpark	20-21
Van Beverninghlaan	22-23
Natuurwandeling in het Van Bergen IJzendoornpark	24-29
Kaart route door de wijk/Kaart natuurwandeling	30-31
Nieuwbouwlocaties: Het Rode Dorp en GMF	32-34
Fotocollage de wijk vanuit de lucht	35
Fotocollage Het Rode Dorp	36-37
Actieve bewoners en scholen in de wijk	38-39
Verantwoording	40-41
Dankwoord	42-43

Stationsgebied

Van rijtuigenverhuur, paarden- en stoomtram tot bus- en intercystation.

We starten de wandeling bij het station. In 1855 kwam hier de eerste spoorlijn door Gouda, voor de trein van Utrecht naar Rotterdam. Het eerste treinstation dateert uit 1869.

Dit station is verloren gegaan bij de bombardementen door de geallieerden in 1944 op de strategisch belangrijke spoorlijnen. Op perron 3 herinnert een plaquette nog aan de oorlog.

Bij nieuwbouwprojecten in de wijk moet vaak onderzoek worden gedaan naar zgn. 'blindgangers', bommen uit de oorlog, die wel zijn neergekomen maar niet afgegaan.

In juni 2010 wordt zo'n blindganger, een 500-ponder van Engelse makelij, geruimd aan de Bloemendaalszijde van het station.

Het huidige stationsgebouw is in 1984 gebouwd. Dagelijks stappen er ruim 20.000 reizigers in of uit de trein. Het silhouetbeeld boven de ingang van het

gebouw symboliseert o.a. de kaashandel en vervoer over water, waar Gouda groot mee is geworden.

Op het Stationsplein staan twee 127-jaar oude platanen. Deze zijn afkomstig uit het voormalige Crabethpark, waar het hoofdkantoor van de Goudse Verzekeringen nu staat.

“Voor een betere verkeersafwikkeling komen er wegen bij en wordt de Spoortunnel aangelegd...”

In 1947 wordt het busstation aangelegd. Kort daarna, in 1949, worden een aantal panden langs de Kattensingel gesloopt en ontstaat de Vredebest. Deze verbinding was nodig om het toegenomen verkeer goed af te wikkelen. De straat is vernoemd naar sociëteit de Vredebest, die hier voor de sloop was gehuisvest.

Voor de aanleg van de weg onder de Spoortunnel (gereed in 1940), links

vanuit de Vredebest, moest het Bloemendaalse Verlaat worden gedempt. Boeren en tuinders vervoerden vroeger hier hun handelswaar naar het veilinggebouw in de binnenstad. Nadat de veiling werd verplaatst, werd de waterverbinding overbodig.

“Het Kleiwegplein veranderde door dit alles van een aantrekkelijke plek met horecagelegenheden in een druk verkeersplein...”

Van de Spoorstraat komen we via de Spoorlaan weer terug bij het Stationsplein. Hier staat sinds 1935 een Kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente. De panden rond de kerk zijn in handen van een projectontwikkelaar. Komt langs de Vredebest een wandelpromenade met winkels en appartementen?

Wordt het Kleiwegplein autoluw? Een plek, aangenaam om te vertoeven net als toen? De tijd zal het leren....

Crabethstraat

De statige Crabethstraat is eind 19e eeuw aangelegd om een verbinding tot stand te brengen tussen het station en de binnenstad.

Het is de eerste stadsuitbreiding in Gouda middels van overheidswege verstrekte richtlijnen. Een pontje bracht mensen over de singel naar de binnenstad.

“De Crabethstraat is vernoemd naar de wereldberoemde in Gouda geboren glazeniers uit de 16e eeuw: Dirck en Wouter Crabeth”

In de St. Janskerk in het centrum van Gouda kunt u de door de gebroeders gebrandschilderde ramen bewonderen. Op het Stationsplein kijken de gebroeders vanaf een sokkel op u neer. Dit beeld is gemaakt door Jo Uiterwaal (1897 – 1972), evenals de beelden in de nissen van het station, die afkomstig zijn uit het stationsgebouw van 1948. Op de hoek met het Stationsplein was aan de even zijde van de Crabethstraat tot 1935 in een pand Hotel, Café en Restaurant “La Station” gevestigd. Hier kon men een rijtuig huren en er was een wachtruimte voor de tram.

Op oude foto's aan de zijgevels van no. 38 en no. 41 krijgt u een beeld van de straat van toen. Het gedicht van Frouwkje Zwanenburg op een van de foto's herinnert aan de stoomtram naar Oudewater, die hier van 1883 tot 1907 reed.

Ter hoogte van no. 39, waar nu een hobbel in de weg is, lag een brug over de Jan Verzwollewetering, die begin jaren dertig van de vorige eeuw is gedempt. Ter plaatse van de wetering is destijds een onderheid hoofdriool aangelegd.

De oudste huizen in de Crabethstraat zijn van rond 1880. Veel huizen zijn gebouwd door H.J. Nederhorst. Zo ook no. 12 uit 1891, een in neo-renaissancistische stijl gebouwd pand. Dit pand is karakteristiek voor de toen gangbare verdeling in drie traveeën met een brede en een smalle beuk. In het ruimere deel zijn de kamers. De gang, trap en keuken bevinden zich in het smallere deel.

De Kattensingel

De Kattensingel behoort sinds 1979 tot het beschermd stadsgezicht in Gouda. Doel hiervan is om bij toekomstige ontwikkelingen de met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit als zwaar belang te laten meewegen.

Al in 1757 wordt “de cingel tussen Potterspoort en de Cleywechspoort” vermeld. De weg langs de rond 1350 gegraven stadsgracht, werd ook wel de Thuyncingel genoemd; veel burgers uit de binnenstad bezaten hier een buitentuin. In 1921 verdween de laatste tuin bij de aanleg van de Van Swietenstraat.

“Vanaf begin 1900 verstedelijkte de tot dan landelijke singel...”

Voor bedrijven was de Kattensingel een favoriete locatie vanwege de aan- en afvoermogelijkheden over het water. Het terrein van de NV Kaashandel Maatschappij Gouda (uit 1870) is het laatste nog in gebruik zijnde grote bedrijfsterrein (no. 62 – 69). De haan aan de gevel is afkomstig van de in 1801 op deze plek gevestigde ‘Blekerij, de Blaauwe Haan’.

Bij de entree van het in 2011 op te leveren appartementencomplex op no. 9 – 12 wordt een oude gevelsteen

van de hier voorheen gevestigde Zeepfabriek geplaatst.

Het begin van de singel wordt gesierd met het gerestaureerde rijksmonument uit 1849 “De Drie Notenboomen”. Al in 1578 was hier een wasserij gevestigd. Op het tableau boven de toegangspoort stampen twee vrouwen de was schoon in een kuip.

“Met karnemelk of as van aardewerkfabrieken uit o.a. Gouda werd de was vanaf de 18e eeuw gebleekt...”

De was werd gedroogd op de achter het pand gelegen bleekvelden. Het pand dankt zijn naam aan de notenbomen die hier vroeger groeiden.

“Maar hoe komt de Kattensingel aan zijn huidige naam?”

Bleker Jan Katten was grond- en huiseigenaar aan de singel in de 16de eeuw. De brug, die de singel verbond

met het Bolwerk (bolwerk verwijst naar het verdedigingswerk dat hier lag; Gouda had er drie) is naar hem vernoemd: de Jan Kattenbrug.

Pas in de 19e eeuw werd de weg langs het water aangeduid met Kattensingel. De Jan Kattenbrug is in 1960 overkluisd toen een nieuw verkeersplein op het Bolwerk in gebruik werd genomen.

Nieuwe Gouwe O.Z.

De Nieuwe Gouwe O.Z. wordt in de volksmond ook wel Nieuwe Vaart genoemd.

De Gouwe is van oorsprong een klein bochtig riviertje dat het veengebied ten westen van Gouda ontwaterde. Op de plaats waar de Gouwe uitmondde in de Hollandse IJssel is de stad Gouda ontstaan. De bochten zijn nu afgesneden en de rivier is volledig gekanaliseerd.

“Een van de bochtafsnijdingen van de Gouwe is de Nieuwe Gouwe, die tussen 1898 en 1903 werd gegraven...”

Het water is 3 meter diep en circa 40 meter breed. In 1940/41 is de Ir. De Kock van Leeuwensluis gebouwd. Als door een bom de dijk langs de Gouwe zou openbreken, moest de sluis voorkomen, dat de grachten in de binnenstad zouden leeglopen en de daar gelegen elektriciteitscentrale zou uitvallen. Er zou dan immers geen koelwater meer zijn. De sluis heeft een cruciale rol in de waterhuishouding: het scheidt twee boezemgebieden met

een verschillend waterpeil. Per jaar worden hier zo'n 6000 (vnl. recreatie) vaartuigen geschut.

Onder aan de dijk ligt een Transformatorgebouw uit 1942. Dit heeft als industrieel erfgoed cultuurhistorische waarde. Er is een bouwvergunning verleend voor een kantoor.

Als u verder doorloopt komt u langs de Steve Bikobrug, genoemd naar de in de gevangenis overleden strijder tegen het apartheidsregime in Zuid-Afrika. Het is een basculebrug; het contragewicht om de brug te openen zit onder de grond.

“Zeilschepen met hoge masten varen langs onze wijk...”

Op de grens van de wijk Nieuwe Park ligt een 45-meter hoge hefbrug, gebouwd in 1989, over de Gouwe. De 'Staande Mastroute' loopt hier. Dit is

een route voor zeilschepen met een mast van meer dan zes meter.

De vaarroute loopt van de Zeeuws-Zuid-Hollandse delta via het IJsselmeer naar de Eems in de provincie Groningen. Het aantal passages van de beroepsvaart bij de hefbrug is ca 9000 per jaar; ongeveer evenveel als in de 16e eeuw over de Gouwe.

We slaan af bij de H.J. Nederhorststraat. De straat is genoemd naar Hendrik Jan Nederhorst, die in 1872 een aannemersbedrijf in Gouda oprichtte. De rechtsopvolger van het bedrijf, de BAM, houdt nog altijd kantoor in het Nederhorstgebouw in deze straat.

Bominslag 10 februari 1944

De Winterdijk

De Winterdijk draagt al eeuwenlang bij aan het houden van droge voeten in het gebied er omheen.

De Winterdijk (12e eeuw) met aan weerszijden weteringen, is een overblijfsel uit het middeleeuwse landschap tussen Gouda en Waddinxveen. De dijk moest voorkomen dat ontgonnen land onder water zou lopen. De dijk werd gebruikt als voetpad naar Waddinxveen; met een kleine onderbreking nabij de A12 kunt u nog naar Waddinxveen wandelen over het grotendeels nog altijd smalle pad met aan weerszijden sloten.

Later diende de Winterdijk als waterscheiding tussen twee polders, waarbij een strook land tussen de Winterdijk en Gouwe werd gebruikt voor waterberging.

Het overvloedige water uit de polder Bloemendaal werd vroeger via de Jan Verzwollewetering afgevoerd. Nu wordt het waterpeil binnen onze wijk op orde gehouden via het gemaal in de polder Bloemendaal. De sloten langs de

Winterdijk voerden en voeren het water hierbij af.

“In de oerbosjes komen de beschermde ringslang en vleermuizen voor...”

Het nabij het spoor gelegen deel van de Winterdijk loopt langs oerbosjes, het laatste restant van de moerasbossen die vroeger in Gouda te vinden waren. In dit gebied komen o.a. ringslangen voor. Misschien ziet u deze koudbloedige dieren 's morgens vroeg zonnen om op temperatuur te komen. De weg van de Nieuwe Gouwe O.Z. naar het tegenover de bosjes gelegen bedrijfsterrein wordt op palen aangelegd om het leefgebied van deze beschermde ongevaarlijke dieren in stand te houden.

Tot de vijftiger jaren was de Winterdijk heel landelijk met enkele huizen en boerderijen. De no.'s 19 t/m 29 met wel 40 meter diepe achtertuinen en

de no.'s 15a t/m 15d zijn voor die tijd gebouwd.

“Geen uitbreiding van het park, maar de bouw van bovenwijkse voorzieningen...”

In de dertiger jaren waren er gemeentelijke plannen om een groot deel van het gebied in te richten als uitbreiding van het park met veel water en slingerpaden. Na de oorlog is echter het gebied aan de westzijde ingevuld met een voorzieningencluster, waarvan de scholen Park en Dijk en Praktijkschool Het Segment (beiden bieden speciaal onderwijs aan) en de VMBO De Goudse Waarden nog altijd in de wijk gevestigd zijn.

Het enige in gebruik zijnde schoolgebouw uit die periode wordt in 2010 betrokken door SBB, die o.a. de Goudse keramiekopleiding aanbiedt. Deze viert in 2010 ook haar 100-jarig bestaan.

De huizen aan het einde van de Winterdijk zijn in de zestiger jaren gebouwd voor werknemers van Unilever. Huize Winterdijk (no.8) is geopend in 1977 als serviceflat voor ouderen en heeft een reformatorische signatuur. Het huis is opgericht vanuit het kerkgenootschap de Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

De bewoners zijn afkomstig uit het hele land. Zij huren een appartement en kunnen gebruik maken van de in het huis aanwezige zorgverlening. Nieuwbouw voor o.a. de verpleegafdeling is in 2010 gestart. Op de laatste zaterdag in september wordt er jaarlijks een verkoopdag ten bate van het huis en haar bewoners gehouden.

“De zogenaamde blokwoningen in de schrijversbuurt halverwege de Winterdijk zijn in 1956 - 1958 gebouwd op een (volks-) tuinencomplex door een woningbouwcorporatie...”

Ondertussen is meer dan de helft van de woningen particulier eigendom. Licht, ruimte en uitzicht (middel- en hoogbouw) kwamen in de periode van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, waarin de woningnood snel moest worden opgelost, in de plaats van het ‘ouderwetse’ huisje-met-tuintje ideaal.

De blokwoningen zijn door de Gemeente geïnventariseerd als een zeldzaam gaaf voorbeeld van strokenverkaveling uit de naoorlogse wederopbouwperiode.

De namen van de zijstraten langs de Winterdijk verwijzen naar beroemde boeken, zoals “Kapitein Aart Luteyn” (1936) van Herman de Man, over een binnenschipper, die vaart in de omgeving van Gouda; “Majoor Frans” (1874) van A.L.G. Bosboom-Toussaint, een romantisch verhaal over een geëmancipeerde vrouw, die niet wil

trouwen en “Max Havelaar” (1859) van Multatuli, een aanklacht over misstanden in het voormalige Nederlands-Indië.

“De Winterdijk liep oorspronkelijk door tot aan de Kattensingel...”

Zie ook de kaart van de beroemde cartograaf Blaeu uit 1649. Pas in 1903 werd het eerste deel Van Strijenstraat genoemd naar een burgemeester, dhr. W. van Strijen, die overleed in 1764.

Van Bergen IJzendoornpark

Al bij de aanleg van het park in 1901 werd rekening gehouden met bebouwing langs de parkranden.

In het Nieuwe Park verzezen in 1912 /1916 op drie hoeken witgepleisterde villa's. De panden hebben overhangende kappen met houtsnijwerk, zoals drakenkopjes die daklijsten dragen, loggia's en gevelversiering; kenmerken van de Art Nouveau en Chaletstijl.

Op 28 januari 1956 werd aan het Van Bergen IJzendoornpark op initiatief van de diaconie van de Nederlands Hervormde Gemeente rusthuis Gouwestein geopend. Wat begon met een tehuis voor zelfstandige 65-plussers, ontwikkelde zich van een bejaardenhuis, via verzorgingshuis naar een zorgcentrum. In 1989 wordt het complex uitgebreid met Het Binnenhof langs de Winterdijk. Het huidige gebouw is in 2010 opgeleverd. Een jaar na het vijftigjarig jubileum is het oude zorgcentrum met de kapel gesloopt omdat het gebouw niet meer voldeed aan de woon- en werkomstandigheden van deze tijd.

Rijksmonument Huize Elisabeth aan het Van Bergen IJzendoornpark 22 uit 1920, is ontworpen door architect J. Duynstee. Het terras van de villa is gebouwd over het water langs de vroegere Winterdijk. De ophaalbrug naast het huis is verdwenen; een duiker onder het kruispunt verbindt nu de watergangen met elkaar. Het huis benam Villa Honk deels haar uitzicht.

“Leeuwtjes, zo lijkt het, lachen vanaf de entree aan het oude park de burens uit...”

Het huis is een voorbeeld van Haagse Schoolarchitectuur, verwant aan de bouwstijl van de Amsterdamse School. Gebruik van traditionele materialen, siermetselwerk en horizontale lijnen zijn kenmerkend.

Zie bijvoorbeeld ook de gemeentementen aan de Van Swietenstraat 22, 24 en 26, waar ook mooi glas-inlood in de gevel is opgenomen en wo-

ningen langs de Piersonweg, waarvan vele gemeentementen zijn.

In de vijver ter hoogte van no. 21 ligt een kunstwerk van Sonja Meijer. Het verbeeldt het mythische liefdesverhaal van Orpheus en Eurydice, die net niet door haar geliefde uit de onderwereld kan worden teruggehaald. Tegenover de volière komt één aalscholver aan het water, aangeboden door bewoners en het wijkteam ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de wijk. Het is een replica van het beeld op het monument voor burgemeester A.A. Van Bergen IJzendoorn in het Houtmanplantsoen.

“De Klaproos” aan het Van Bergen IJzendoornpark 51 verwijst naar de eerste bos bloemen, die industrieel Wolff, opdrachtgever voor de bouw, aan zijn echtgenote gaf. Het pand is een goed voorbeeld van traditionalistische woonhuisarchitectuur uit de jaren

twintig. Achter de volière naast het huis ligt het “Halve Maantje”, vroeger een geliefde plek voor jonge stelletjes.

De toegang tot het park aan de stationszijde bestaat uit twee pilaren met daarop staande leeuwen met het Goudse stadswapen. De leeuwen zijn afkomstig van de in 1843 afgebroken Kleiwegpoort.

Van Beverninghlaan

De eerste huizen langs het park werden gebouwd aan de Van Beverninghlaan.

Hieronymus van Beverningh (1614 – 1690) was een Gouds regent en een belangrijk staatsman in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in de Gouden Eeuw.

De no.'s 14 t/m 23 van rond 1905 zijn het best bewaard gebleven Jugendstilensemble in Gouda. De woningen zijn ontworpen door architect W. Cromhout. Kenmerkend voor dit type architectuur zijn de golvende lijnen ontleend aan de bloemen-, planten- en dierenwereld. Het ontwerp sluit hier aan op de groene en waterrijke omgeving.

“Voorstellingen in de bogen als lotusbloemen, salamanders, irissen, de adelaar: ze zijn het bekijken waard....”

De voorstellingen hebben een symbolische betekenis. Zo staat een vleermuis voor afgunst, zwaluw voor huiselijk geluk, duif voor vrede en de pad voor wellust.

“Een “tropenhelm” siert het bouwwerk op het dak...”

Villa Honk op no. 38, gelegen tussen het groen van het park, dateert uit 1910.

De exotische veranda en de “tropenhelm” zijn geïnspireerd door koloniale bouwkunst en verwijzen vermoedelijk naar de Indische jaren van de opdrachtgever Van Rijn Van Alkemade. De villa is gebouwd door H.J. Nederhorst.

Het rijksmonument aan de Van Beverninghlaan 36 is in 1916 gebouwd door aannemer De Wilde van de Kattensingel voor de somma van 15.500 gulden in opdracht van de familie Spruijt. De woning is gebouwd in de eclectische stijl. In deze bouwstijl worden verschillende historische stijlen gecombineerd tot een nieuw geheel. Vanwege problemen met de aanvoer van zandsteen in de Eerste Wereldoorlog is de voorgevel pas in 1918 afgebouwd.

Natuur wandeling in het Van Bergen IJzendoornpark

Het groene monument Van Bergen IJzendoornpark is door de firma Groenewegen uit De Bilt aangelegd in de periode 1901 /1910.

In 1901 is het park tussen het station en de Winterdijk in Engelse landschapsstijl naar een ontwerp van de landschapsarchitect Hendrik Copijn aangelegd. Slingerende paden en waterpartijen omzoomd door gazons met rijk gevulde perken en deels exotische bomen, knuppelhouten bruggetjes en sierlijke bankjes: een plek bij de stad om in alle rust te verpozen. Op verschillende plaatsen zijn “clumps of trees” geplant. Deze begeleiden de richting van het kijken, terwijl men door het park loopt.

Het nieuwe deel van het park uit 1910, dat ligt tussen de Winterdijk en de Nieuwe Gouwe O.Z., is symmetrisch met in het centrum een rechthoekvormige vijver, die in het midden smaller is dan aan de uiteinden.

Rozenperken in het gazon en plantenvakken langs de vijver verfraaien hier het park. In 2009 is er een vijverpartij toegevoegd ter hoogte van de dijk, als waterberging voor een nabijgelegen

nieuwbouwproject. Het gehele park is sinds 2003 een gemeentelijk groen monument:

“Een fraai voorbeeld van een stadspark met een belangrijke stedenbouwkundige ligging, waarin bebouwing en groen perfect op elkaar zijn afgestemd...”

Helaas lijden de bomen onder de inklinkende natte veenbodem en de grote ophogingen als gevolg hiervan. “Slechts” 24 bomen in het park waren in 2008 ouder dan 50 jaar en gezond genoeg om als boom de monumentenstatus in Gouda te verwerven.

Bomen op een terp

Nieuwe bomen worden vaak op een terp geplaatst om goed te wortelen en de eerste ophoging te kunnen doorstaan. Op een aantal plaatsen in het park is in 2010 drainage aangelegd

om voor drogere voeten te zorgen. Wij beginnen de wandeling bij het bruggetje direct na de Leeuwenpoort.

Aan uw linkerhand staat een prachtige gewone plataan (1), die mogelijk hoort bij de eerste aanplant in 1902. Platanen nemen veel stof op en dragen zo bij aan een gezond milieu. Kenmerkend is de schilferende schors, waardoor de bast gevlekt is. De vruchten zien eruit als kleine kerstballetjes.

Iets verderop staat een els (2), een boom die van nature in het gebied voorkomt. Deze boom heeft een belangrijke ecologische waarde als voedsel voor bijvoorbeeld de putter en de overwinterende sijs. De mannelijke vruchten (katjes) hangen, de vrouwelijke staan rechtop. Deze laatste ontwikkelen zich in de herfst tot elzenproppen, die soms nog een jaar aan de boom blijven hangen. Elzen staan net als hazelaars vaak aan de oeverrand en

kunnen 50 tot 60 jaar oud worden. Rechts van u ligt een eiland (3), een veilige broedplek, in de vijver. Het dode hout is voedsel voor o.a. de bonte specht.

“Kluu.. kluu... hoor ik een groene specht?”

Ook de meer zeldzame groene specht, die een lacherig kluu kluu geluid maakt, komt in het park voor. Langs de oever groeit de rietorchis met een roze getinte bloem.

Trouwen onder de lindeboom

Een jonge linde (4a), die in de winter dieprode knoppen draagt staat tussen het pad en de vijver. Een grote linde (4b) staat verderop langs de weg. Vroeger werd er onder lindes getrouwd en recht gesproken. Tegenwoordig worden ze vaak als herdenkingsboom geplant. De es (5) kan zo'n tachtig jaar oud worden en wordt o.a. gebruikt

voor gereedschapsstelen vanwege zijn harde hout. De bast heeft een mooie goudgele kleur. Bij de altijd groene nothofagus (6) of schijnbeuk staat een informatiebordje. Opvallend aan deze boom zijn de gladde stam met horizontale witte strepen. De grootte doet niet vermoeden dat dit al een oud exemplaar is, maar de boom is dan ook een zeer trage groeier.

Links langs de Van Beverninghlaan ziet u twee soorten berken (7) staan; de ruwe (witte) berk met een sterk afbladerende geelwitte bast, en de zwarte of rode berk.

De drie mammoetbomen (8) naast Villa Honk zijn snelgroeiende bomen afkomstig uit Amerika.

De iepenspintkever, een sluipmoordenaar...

Langs het pad richting de weg staat

een grote iep (9). De laatste jaren zijn veel iepen aangetast door de iepenziekte. De iepenspintkever kruipt in een zwakke plek van de boom en legt eitjes onder de schors. De larven die hier uitkomen brengen een schimmel over. Hierdoor worden de houtvaten van de boom afgesloten en sterft de kroon af. Als iepen niet ziek worden kunnen ze honderden jaren oud worden.

Een boom als bruidsschat

Als u links kijkt ziet u de hoge populieren (10) langs de Winterdijk. Deze komen van oudsher voor in deze streek. Het zijn snelle groeiers en worden in de houtproductie gebruikt voor bijvoorbeeld klompen, pallets, kasten en lucifers. In sommige streken werden populieren geplant als er een dochter werd geboren. Wanneer de dochter trouwde, kapte men de boom en ging het geld dat de boom opbracht naar de bruidsschat.

Voor het dubbele woonhuis uit de jaren dertig aan het Van Bergen IJzendoornpark 21/23 staan jonge moeraseiken (11). De bladeren verkleuren van grasgroen in het voorjaar naar scharlakenrood in de herfst. Rechts in het park groeit de gunnera tinctoria (12). De plant met mammoetbladeren van wel anderhalve meter doorsnede komt uit Chili en gedijt goed op de vochtige grond.

Bloemen als trompetten...

Langs het pad het park in staat een trompetboom (13), die zijn naam dankt aan de vorm van de bloemen.

Bomen uit de tijd van de dinosauriërs

Iets verderop vindt u een ginko biloba (14a). Een ouder exemplaar (14b) staat in het nieuwe deel van het park. Deze boom is een levend fossiel, nagenoeg

onveranderd sinds de tijd van de dinosauriërs. In het Verre Oosten, waar de boom oorspronkelijk vandaan komt, is deze voorwerp van verering en wordt aan de vrucht een onbewezen geneeskrachtige werking toegekend.

Het blad wordt gebruikt voor o.a. cosmetica. Alvorens we weer het park inlopen kijken we naar de prachtige vleugelnootbomen (15) met de holle ruimtes langs de waterkant. Deze horen bij de oudste bomen in het park.

We lopen over het zogenaamde bruidsbruggetje, waar vele bruidsparen op de gevoelige plaat zijn vastgelegd, het park weer in. Rechts staat een door dikrandtonderzwam (16) aangetaste boom. Ook de beroemde Anne Frankboom is aangetast door deze agressieve zwam. Met intensief beheer is de boom nog meerdere jaren te behouden en biedt bijvoorbeeld een thuis aan uilen.

Via de Leeuwenpoort, langs het Lombokterrein waar o.a. sinds de jaren negentig de firma Bunnik met 133 jaar ervaring in transport is gevestigd, komt u bij het startpunt van de wandeling; het station.

Kaart route door de wijk

Kaart groenwandeling

Nieuwbouw locaties - Het Rode Dorp

In 1985 wordt besloten een isolatielaag aan te brengen op de baksteengevels van het sociale woningbouwcomplex 'Het Rode Dorp'. Een renovatie om de woningen wind- en waterdicht te houden tot de zo'n tien jaar later geplande sloop. Het gaat allemaal veel langer duren. In 2007 verhuizen de laatste bewoners. Waarschijnlijk wordt in 2011 gestart met de bouw van nieuwe woningen.

Een bouwvereniging van arbeiders uit 1912 'Het Volksbelang' wilde voor mensen met eenzelfde achtergrond goede woningen leveren. 'Het Rode Dorp' tussen de Nieuwe Gouwe O.Z. en de Winterdijk is het eerste complex dat via hen in 1916 wordt gebouwd. Het is een tuindorp, ruim en groen van opzet als de Engelse tuinsteden, met kleine winkeltjes, een speelplek en moestuinen.

Het is gebouwd in een aantrekkelijke bouwstijl met variaties in bouwhoogte en mooi metselwerk onder een rood pannendak. Begin 2008 zijn de woningen onder de sloophamer verdwenen. In de nieuwbouw zullen deels bouwkundige elementen uit het Rode Dorp terugkeren en de straatnamen Parkstraat en Noorderstraat.

Nieuwbouw locaties - De Goudse Machinefabriek

Al tientallen jaren worden er plannen bedacht voor de braakliggende terreinen tussen de Kattensingel, de Van Strijenstraat, het Van Bergen IJzendoornpark en de Nieuwe Gouwe O.Z.. Een gebied waar voorheen drie grote bedrijven waren gevestigd, waaronder de Goudsche Machinefabriek (GMF).

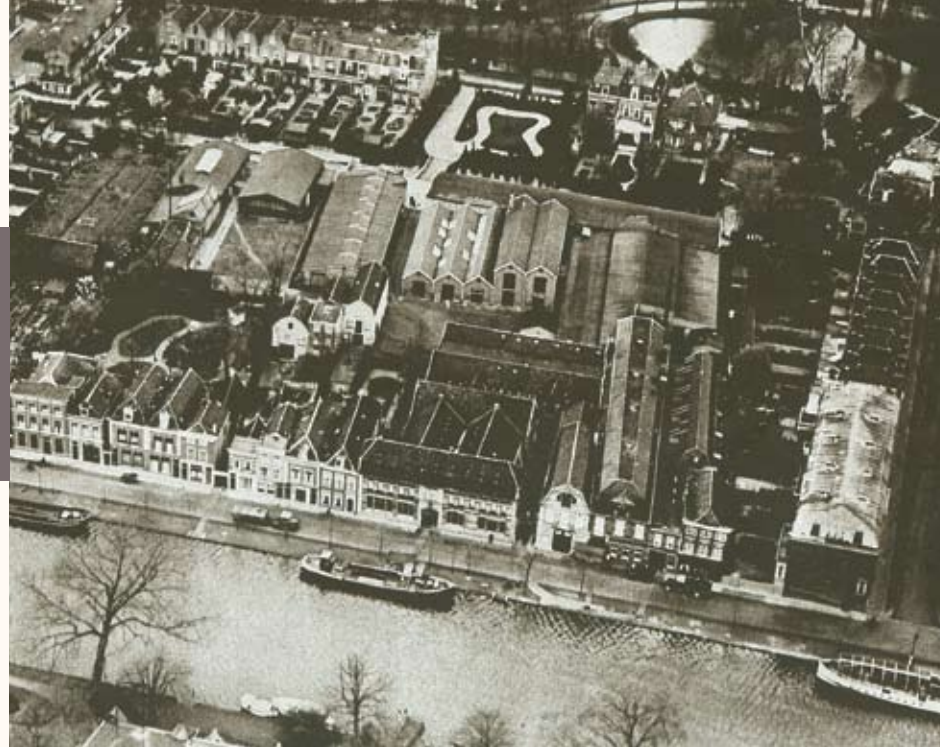
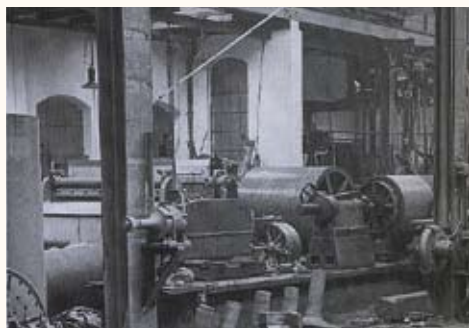
In 1909 wordt de heer Hupkes eigenaar van een woning, fabrieksgebouw, erven en machines aan de Kattensingel op de hoek met de Van Strijenstraat. In 1916 installeert de GMF haar eerste zelf ontworpen stoomwals, die water laat verdampen uit melk, waardoor melkpoeder overblijft.

Transport van machines en onderdelen gaat eerst vanaf het vizeldok langs de Kattensingel over water, later via vrachtwagens. Het bedrijf groeit sterk, woningen in de omgeving worden voor uitbreiding gesloopt.

In 1990 verhuist de GMF naar een geschiktere bedrijfslocatie. Drie jaar later gaat de sloophamer over de oude fabriek heen. Appartementencomplex Singelstaete en nieuwe woningen langs de Van Strijenstraat en Van Vreumin-genstraat worden gebouwd. De tweede

fase van dit bouwplan wordt nooit gerealiseerd.

Het is december 2009 wanneer na een sanering de eerste paal voor een nieuw plan 'GoudsMagniFiek' wordt geslagen. Voor het aangrenzende terrein, achter De Drie Notenboomen, is een plan in de ontwerpfase.

Kattensingel

Oud Gouwestein

Fotocollage Het Rode Dorp

Actieve bewoners en scholen in de wijk

De Kleiwegpoort

De Leeuwenpoort

Verantwoording

Bronnen voor de inhoud

- De namen der Goudse straten, wijken, bruggen, sluizen, waterlopen en poorten / 1981 / dr A. Scheygrond / Repro-Holland Alphen aan den Rijn
- Wijkkranten Nieuwe Park / periode 2003 – 2009 / o.a. artikelen van Bianca van de Berg en Geri van Ittersum / Wijkteam Nieuwe Park, zie www.nieuwepark.nl
- Duizend jaar Gouda. Een stadsgeschiedenis / 2002 / Historische Vereniging Die Goude / Uitgeverij Verloren Hilversum
- De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst – Gouda / 2001 / Wim Denslagen / RDMZ / Uitgeverij Waanders B.V. Zwolle
- Mondelinge bijdrage door stadsecoloog André van Kleinwee over de natuur in het Van Bergen IJzendoornpark / maart 2010
- Beschrijvingen van gemeente- en rijksmonumenten / Gemeente Gouda

Afbeeldingen

Tanny Noteboom, fam. Spruijt, Geri van Ittersum, Willem den Ouden (Rode Dorp e.o.), Jan van den Heuvel (Rode Dorp), D. Karstan (bankje park), Manon Vonk, Pieter Verhage, Wilma Neefjes, Marianne Waalwijk, Peter Schönfeld, Streekarchief Midden Holland, fam. Hemmelder (Kanaalstraat), Peter Schreuder (Crabethstraat gedicht).

Teksten • Wilma Neefjes

Taalcorrectie • Lies Elte en Marjon Hoffman

Vormgeving • Marsha Lubbers

Redactie • Manon Vonk en Wilma Neefjes

Drukwerk • Pro Patria

Oplage • 1000 stuks

Andere routes door het Nieuwe Park

- Groenwandeling door en rond het Van Bergen IJzendoornpark van maart 1986 van de Gemeente Gouda;
- Informatieve nestkastenroute* door Nieuwe Park van maart 2006 van Wijkteam Nieuwe Park. In de wijk zijn nestkasten en beschrijvingen van vogels die hier voorkomen te vinden;
- Monumentenwandeling* langs monumenten uit de 20e eeuw van september 2007 van Stichting Wijkteam Nieuwe Park ter gelegenheid van de Open Monumentendag;
- “Goudkistje opent deuren...” *, een wandeling langs 44 goudkistjes van september 2009 van Wijkteam Nieuwe Park;
- Speurtocht* over Nieuwe Park uit 2010;
- Korte historische wandeling op MP3 voor de schooljeugd, te leen via het wijkteam;
- Groenwandeling door Nieuwe Park, een informatieboekje in de serie Natuur in Gouda van de Gemeente Gouda en Cyclus, verschijnt in 2011.

*te vinden op de website www.nieuwepark.nl

Dankwoord

Hierbij bedanken wij

- BUNNIK'S LOGISTICS BV
- AANNEMERSBEDRIJF TON VAN LOON
- VERKAAIK BOEKHANDEL BV
- DIERENARTSENPRAKTIJK DE GOUWE
- GEMEENTE GOUDA
- OPTIEK NU

Voor hun financiële steun aan dit boekje.

Colofon

Dit boekje is in mei 2010 uitgegeven door de Stichting Wijkteam Nieuwe Park te Gouda.

Website: www.nieuwepark.nl

Het boekje is gemaakt door vrijwilligers.

